

Waarde Makkers,

Rondom het illegaal verschenen strijdblad „De Vonk” en het thans verschijnend Weekblad voor Vrijheid en Cultuur „De Vlam”, hebben zich groepen gevormd en verzamelen zich nog steeds socialisten, welke de in deze bladen neergelegde ideeën tot een beweegkracht wensen te maken in onze samenleving.

Deze socialisten, welke voor een belangrijk deel wel, maar voor een niet minder belangrijk deel *niet* in een politieke partij zijn opgenomen, vormen tezamen een internationaal-socialistische beweging op humanitaire grondslag. Naarmate de verkeersmogelijkheden in ons land weer groter worden, wordt de wens van deze I.S.B.-ers en hun plaatselijke groeperingen naar federatieve organisatie beter voor verwezenlijking vatbaar en plaatst hen voor de vraag, op welke grondslag deze federatieve vereniging plaats zal moeten vinden.

Wij hebben het genoeg U hierbij aan te bieden een aantal ontwerpen van beginselverklaringen, resp. programma's, die verschillende werkers, resp. groepen werkers, ons hebben doen toekomen. Wij menen, dat deze ontwerpen uitermate geschikt zijn, eensdeels om ons gezamenlijk een indruk te geven van hetgeen in onze kringen leeft, anderzijds om de basis te zijn voor een gedachtewisseling in de plaatselijke groepering, welker conclusies het materiaal moeten gaan vormen voor de ideologische grondslag, welke een komend congres der I.S.B. aan deze beweging moet geven.

Wij hopen, dat U in Uw kring de navolgende ontwerpen spoedig in ernstige studie en bespreking kunt brengen en ons daarvan de resultaten, zowel de positieve als de negatieve, zult willen ter beschikking stellen. Daarbij wordt er nadrukkelijk op vertrouwd, dat bij een ieder het bewustzijn zal vooropstaan, dat de democratische wijze waarop wij ons programma tot stand moeten en willen brengen, niet een te grote vertraging mag uitoefenen op de consolidatie van de Internationale Socialistische Beweging.

Volgt voor studie-discussie een vast schema, benoemt een specialen referent, welke, zodra dat mogelijk is, verslag stuurt aan het secretariaat van de landelijke commissie van de I.S.B., Nic. Witsenstraat 5, Amsterdam-C.

Met socialistische groet.

Landelijk secretariaat I.S.B.,
Nic. Witsenstraat 5,
Amsterdam-C.

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

2e Werkprogramma van de I.S.B.

(overdruk van een in vele oplagen verschenen extra-nummer van „De Vonk” in 1943).

De I.S.B. is *internationaal* in die zin, dat zij de nationale culturen ziet als delen van de wereldcultuur, maar, onder volle erkenning der volksgemeenschappen als levende werkelijkheden met eigen karakters, streeft naar een harmonische samenwerking dezer volksgemeenschappen in federatief verband.

Bovenal echter ziet zij in, dat de moderne economie en productie een volkomen internationaal karakter hadden gekregen, en nergens samenvallen met de grenzen der taal- en cultuurgemeenschappen. Zij streeft dan ook naar een internationale ordening der economie, zelfbesturend en los van de culturele autonomie der volksgemeenschappen. Zij vat dit streven samen in de leuze: „scheiding van staat en economie”.

De I.S.B. is *socialistisch* in die zin, dat zij zich geen harmonische maatschappij kan denken, waarin het privaatzit bezit der productiemiddelen bestaan blijft, of herleid wordt tot staatsbezit. De I.S.B. kan dus bij geen hervorming stil blijven staan, die het wezen van de kapitalistische maatschappij onaangetast laat. Zij is revolutionair in die zin, dat zij een structuurwijziging der maatschappij nastreeft, doch legt zich als weg daarheen niet vast op een gewelddadige revolutie. De I.S.B. is echter nog in diepere zin socialistisch: Socialisme betekent voor haar niet slechts maatschappelijke verandering, maar daar boven uit een streven naar de grootst mogelijke eenheid in de wereld, door mensen die dit socialisme van liefde en gerechtigheid en vrijheid steeds meer als hun hoogste aardse plicht gaan voelen, en persoonlijk bereid zijn hun volle zelf hier voor in te zetten.

De I.S.B. is een *beweging* in die zin, dat zij van een innerlijke beweegkracht en niet van een uitwendige doelstelling (dogma of partijprogramma) uitgaat. Deze innerlijke beweegkracht is: onze richting op eenheid en gemeenschap, onze wil tot het socialisme. De I.S.B. beschouwt alle vrijheidslevende anti-kapitalistische partijen, groepen en stromingen als waardevolle elementen voor de bouw van het socialisme; zij is een beweging tot coördinatie van deze krachten en verzet zich slechts daar, waar één partij (deel!) zich als het geheel beschouwt en/of zijn wil aan de anderen tracht op te leggen.

De werkers van de I.S.B. willen dus geen nieuwe partij vormen, maar willen in coöperaties, bedrijfsorganisaties, politieke partijen, jeugdbeweging, cultuurstromingen etc., naar beste krachten, onder volle inzet van hun persoonlijkheid trachten mede te bouwen, terwijl zij tegelijkertijd zoeken naar wat hun met de werkers van andere groepen verbindt, om een zo groot mogelijke eenheid van streven te bereiken. Voor deze eenheid trachten zij in werkprogramma's en stellingen richtlijnen op te stellen, die bestaande kloven overbruggen, en voor de problemen van onze tijd oplossingen ter discussie brengen.

Een nog juist vóór de bezetting genomen initiatief tot vereniging der vooruitstrevende, anti-kapitalistische vrijheidslevende elementen uit alle politieke partijen, cultuurkringen, jeugdorganisaties etc., werd einde December 1940 in wat kleiner verband illegaal hervat, en leidde nog in diezelfde maand tot de uitgave van „De Vonk”, orgaan van de Internationaal Socialistische Beweging, met als motto het citaat van Poesjkin: „Uit de Vonk zal de Vlam oplaaien”. (In de jaren '41—'42 gaf een communistische groep een tijdlang een gelijknamig blaadje uit, echter zonder dit motto).

Ondanks de sterke decentralisatie, welke het illegale werk eist, en dat het initiatief herhaaldelijk in andere, vaak zelfs elkaar onbekende handen deed overgaan, blijkt het zeer wel mogelijk enkele van de principes te noemen, waar de werkers van de I.S.B. op steunen (zie hierboven) en enkele voorlopige kristallisaties van hun meningsvormingen (onderling en in contact met andere groepen ontstaan) hierna te laten volgen.

Wanneer wij een proefbalans opmaken van de meningen van het Nederlandse volk, voor zover die in de illegale pers tot uiting komen, dan hebben wij, gelet op de aard zowel als op de ontwikkeling, menige reden tot verheugenis. De „Hetze” tegen de moffen, de cam-

pagne voor een bijtjesdag, die in het begin enkele der belangrijkste bladen zo vaak ontsierden, zijn meer en meer verdwenen. Niet alleen ten aanzien van het huidige verzet, maar ook over toekomstige vraagstukken, zoals de te herziene koloniale verhouding, de komende politieke en economische democratie, heerst in de gehele illegale pers een éénstemmigheid, welke wij niet menen te moeten wantrouwen, zoals sommige orthodoxe marxisten gaarne propageren, maar beschouwen als het in alle kringen ontstaande besef, dat van een terugkeer naar de oude verhoudingen geen sprake mag zijn, en dat wij *alle krachten* voor de bouw van een nieuwe toekomst moeten verenigen.

De keerzijde van dit alles is het veelal eng-nationale denken, en het ontbreken van iedere openlijke bekentenis tot het socialisme, ook daar, waar men zich overtuigd verklaart, dat het „anders” moet dan volgens het meer dan voldoende beproefde en catastrofaal mislukte kapitalistische stelsel.

Daarmede is reeds bewezen, dat een blad als „De Vonk” in het geheel niet gemist kan worden —, voor velen zelfs „de stem in de woestijn” is! Terwijl onze wensen en ideeën voor de toekomst verregaand stroken met dat wat anderen willen, zijn *wij* er bovendien van overtuigd, dat alle oude euvelen van-binnen-uit het nieuwe zullen opvreten, wanneer niet de productie voor winst in een productie voor behoeften wordt veranderd, wanneer bezit en beheer der bedrijven niet gesocialiseerd wordt, en de macht van de arbeid zich niet aan de machtsbegeerte der staten weet te ontworstelen.

Alleen „De Vonk” propageert, naast openlijke bekentenis tot het daadwerkelijke socialisme, de gedachte, dat de mens niet slechts staatsburger is, maar tevens onderdaan van een bepaald geloofsrijk, het rijk van den arbeid, het rijk der wetenschappen of der kunsten. Groei der mensheid is groei *uit* kleinere gemeenschappen (familie, clan, gilde, natie) naar steeds grotere eenheden, welke de oude niet opheffen, maar inhouden, doch wier voorrang erkend moet worden.

Het is de taak der-socialisten, revolutie te brengen in het burgerlijke denken, dat in de ban staat van kapitalisme en nationalisme.

Het is de bijzondere taak van „De Vonk”, de weg te wijzen naar een internationale gemeenschap, die van het karakter en de vrijheid van individuen (en groeperingen van hen) uitgaat, maar aan de grotere gemeenschap steeds het hogere recht toekent.

DE NEDERLANDSE VOLKSEENHEID

In ons land, zowel als in vele andere, is in deze oorlogstijd een grotere nationale eenheid ontstaan, welke door de meerderheid van ons volk als winst wordt gevoeld. Deze ontwikkeling van verdraagzaamheid, onderling begrip en saamhorigheidsgevoel, ver over de grenzen der oude partijen heen, kan ook door socialistten principieel en practisch gunstig worden beoordeeld.

Principieel, omdat het socialisme voor haar aanhangers méér is van louter een sociaal-economische theorie. Het betekent voor hen vooral het streven naar een broederlijke gemeenschap der mensheid. Practisch, omdat juist de misstanden van het sectarische partijwezen in vooroorlogs Nederland, de politiek in discredit hebben gebracht en de weerstand tegen het fascisme aanzienlijk verzwakt. (Deze misstanden waren o.m.: de koehandel in principes voor het vormen van willekeurige coalitieregeringen, die telkens slechts een zwak en kortstondig beleid konden voeren — het onderwerpen van in wezen technische kwesties aan ideologische of propagandistische partijbelangen — het benoemen van personen, niet op grond van hun bekwaamheid en karakter, maar van partijtoebehorigheid — de neiging van alle partijen en partijtjes om zich als het geheel te beschouwen — met als gevolg de absolute onwil van alle minderheden zich bij de meerderheid neer te leggen, die met haar belangen geen rekening placht te houden — zodat in het politieke leven alle middelen als geoorloofd gingen gelden.)

Strikte voorwaarde voor de aansluiting der socialistten bij de vorming van een zo groot mogelijke Nederlandse volkseenheid, is: dat deze zich *nimmer* tegen andere nationale eenheden zal richten. Dit moet niet alleen uit anti-militaristische overwegingen worden voorgesteld, maar dient voornamelijk als principiële afwijzing van iedere poging tot het voeren van een nationale economische politiek te worden bedoeld. Zodra mogelijk moet het begrip nationale volkseenheid dienen tot uitgangspunt voor een wijdere internationale

eenheid van volkeren en werkgemeenschappen, welke ontwikkeling waarschijnlijk in het bedrijfsleven baan zal breken.

Op grond van een historische traditie en achtergebleven politieke scholing, verkiest een deel van ons volk tot symbool van zijn culturele eenheid het vorstenhuis Oranje. Dat de „meerderheid” van ons volk de terugkeer van het koningshuis werkelijk als belangrijk beschouwt, achten wij reeds nu op z'n zwaarst gewogen een speculatieve bewering, terwijl de politieke emancipatie welke het gevolg van de langer durende bezetting is, een oordeelsverschuiving ten ongunste van de monarchie teweegbrengt.

Niettemin zullen wij ons — indien t.z.t. toch deze meerderheid zou blijken te bestaan — tegen een herstel van de constitutionele monarchie niet verzetten, mits het staathoofd geen andere dan representatieve betekenis toegekend blijft.

SOCIALISME, KLASSENSTRIJD EN REVOLUTIE

Heeft het socialisme dan opgehouden een revolutionaire beweging in de kapitalistische wereld te zijn? Allerminst. Maar de oorlog heeft een dusdanige ontbinding van de kapitalistische economische structuur veroorzaakt, dat — om met Stafford Cripps te spreken — een komend socialistisch bewind alleen maar hoeft te beletten, dat de conservatieve eieren weer in hun stukgeslagen schalen terugvloeien, om de ommelette op het vuur te kunnen zetten.

Het principe van de *klassenstrijd* is namelijk niet door Marx *verzonden*. Hij heeft het, onder invloed van het Darwinistische en Malthusianistische denken van zijn tijd, afgeleid uit de maatschappelijke werkelijkheid om hem heen, die een onbarmhartige strijd van de kapitalisten tegen de arbeiders en een concurrentie van allen tegen allen te zien gaf.

Zo aanstonds (na de geallieerde overwinning), hangt het af van de mate waarop reactionaire krachten nog vat zullen krijgen op de massa's, of het beginsel der klassenstrijd voor de toekomst kan worden getemperd of losgelaten, dan wel met groter heftigheid dan ooit tevoren zal oplaaien. De hier te lande en elders tot stand gekomen volkseenheid zal even snel verdwijnen, indien na afloop van de oorlog niet onmiddellijk de belangrijkste productiemiddelen gesocialiseerd worden, d.w.z. aan particulier bezit en beheer onttrokken. Het gehele bestaan daarvan, inclusief het profijt, moet zuiver ten algemenen nutte zijn.

De wereld wacht thans niet op één of ander liberaal-filantropisch verzekeringsplan als lapje tegen het bloeden, ook niet wanneer de initiator daarvan misschien (neen, zeker!) met woorden als sociaal en democratisch schermt. Slechts een radicale verandering kan het door-en-door zieke lichaam onze samenleving genezen, en wanneer het socialisme, om de reeds ontzagelijke verarming en verwarring niet nog te vergroten en de heerschappij van het geweld niet te laten voortduren, bereid is, van zijn revolutionaire strijdmethoden afstand te doen, dan zal het daarvoor des te radicaler in zijn uiteindelijke doelstellingen moeten worden. En deze zijn geen andere dan onttrekking der productiemiddelen aan het privaats- en staatsbezit, opdat noch voor de winst noch voor de machtsbegeerte van staten, doch alleen voor de behoeften der ganse mensheid geproduceerd worde.

Dit afstand nemen t.o.v. klassenstrijd en gewelddadige revolutie is geen gevolg van oorlogsmoeheid. Ook zonder de ervaringen der laatste jaren zouden wij de opvatting willen verdedigen, dat een socialistische revolutie, tegen de meerderheid van een volk in, slechts kan leiden tot een dictatoriaal schrikbewind, dat onrecht op onrecht stapelen zal tot het ondergaat. Alleen indien een conservatieve minderheid over de bewustgeworden socialistische massa's haar kapitalistische regiem zou willen handhaven, om op haar beurt een (eventueel gemaskerde) dictatuur te vestigen, zou vanzelfsprekend een staatsgreep genomen moeten worden.

Er bestaat echter nog een derde mogelijkheid, ten opzichte waarvan wij stelling moeten kiezen. Namelijk die van een revolutionaire ontwikkeling in Duitsland en Italië, welke naar de bezette gebieden en dan ook naar de geallieerde landen zal kunnen overslaan. Een dergelijke omwenteling zou niet alleen een veelszins verkieselijk einde van de oorlog betekenen, maar zou misschien ook voor de naoorlogse ontwikkeling zulke gunstige internationaal-socialistische perspectieven kunnen scheppen, dat wij ons eventueel bij die revo-

lutie zouden willen aansluiten, óók indien wij daarbij een nationale minderheid zouden zijn.

Juist onze liefde voor ons land wil *niet*, dat wij dan op een kapitalistisch eiland in de socialistische wereld zouden blijven zitten. Het wapperen van een oranjevlag boven zulk een eiland zou generlei vergoeding bieden voor zijn isolement en zijn sociaal-politieke en sociaaleconomische achterstand. En daarom is het, dat wij nog niet categorisch afwijzend mogen staan tegenover dit bijna overwonnen standpunt van het orthodoxe revolutionaire marxisme.

DE EERSTE NIEUWE REGERING.

Om de onmiddellijk gewenste en noodzakelijke radicale hervormingen door te voeren, te handhaven en uit te breiden, zal een voorlopige regering gevormd moeten worden, bestaande uit figuren, welke vóór en ná 10 Mei 1940 geen regeringsverantwoordelijkheid hebben gedragen. In meerderheid moeten dat volgens onze mening *deskundigen zijn*, die door hun houding tijdens de bezetting bewezen hebben moed en karakter te bezitten — van wie verdraagzaamheid en breed begrip voor elkander verwacht kan worden — die, om een nieuwe koers te kunnen sturen, niet te vast mogen zitten aan een politiek verleden (dat hun dan ook niet verweten mag worden) en die, met elkaar, zo veel mogelijk alle bevolkingsgroepen moeten vertegenwoordigen. Aan evenredigheid zal daarbij niet gedacht kunnen worden, omdat de wederopbouw van ons land in korte tijd zóveel praktische en technische besluiten zal eisen, en zulk een intense samenwerking der weinige bekwame en tegelijk betrouwbaar gebleken krachten binnen en buiten alle partijen zal vergen, dat geen enkele kracht op grond van sectarisch belang uitgesloten mag worden.

Terwijl de overgebleven politieke krachten uit het verleden mogelijk het beste kunnen worden benut door toevoeging van een adviescollege uit de oude partijfiguren, dient het contact met het buitenland te worden gewaarborgd door de opname van één of meer ministers uit de tegenwoordige regering te Londen, welke wij — op grond van hun eigen, nimmer herroepen verklaring — dan démissionair achten.

DE NIEUWE DEMOCRATIE.

Terugkeer tot het oude systeem van parlementaire democratie en partijwezen is, in ieder geval voor de organisatie-periode direct na afloop van de oorlog onmogelijk, omdat de grondslagen voor zulk een democratie ontbreken. Tengevolge van jarenlang verleugening en verwekte perverse hartstochten, ontbreekt bij de massa de feitenkennis en de gevoelszuiverheid, waarop zich een gezond politiek oordeel zou kunnen vestigen. Irrationale illusies en gevoelens van haat beletten een vrije politieke bewustwording, en er zullen jaren nodig zijn, al eer de partijen zelf weer weten wat ze willen. Want wel niemand zal geloven dat zij, de dag na de aftocht der Duitsers, weer met hun oude programma's zonder breedvoerige discussie en heftige inwendige strijd tot stand te brengen zijn.

Dit alles neemt niet weg, dat ons volk schoon genoeg heeft van iedere zweem naar dictatuur. Een onmiddellijk herstel der democratische rechten van pers- en vergadervrijheid enz., zullen als onafwijsbare eisen gesteld moeten worden.

Maar niet alleen in het sociaal-politieke leven —, vóór alles zal ook in de sociale economie zo dadelijk met de democratie ernst gemaakt moeten worden. De democratie zal in beide gebieden van meet af aan moeten berusten op de beginselen van organische vertegenwoordiging en functionele gelijkwaardigheid. Zij zal daarmede niet alleen in eerste praktische aanleg, maar ook juist principieel moeten breken met de heerschappij der numerieke meerderheden, om daarvoor het beginsel der garanties voor alle minderheden in de plaats te stellen.

Daarbij zal het naar onze mening zeer dienstig kunnen zijn, om inplaats van Eerste en Tweede Kamer een economische en een culturele Raad in het leven te roepen: de eerste opgebouwd uit vertegenwoordigers van alle economische eenheden (via de bedrijfsorganisaties), de tweede uit vertegenwoordigers der verschillende culturele bewegingen (deze eventueel als partijen en kerken georganiseerd gedacht). Deze vertegenwoordigers van de bedrijfsorganisaties, respectieffelijk cultuurbewegingen, zullen als functioneel gelijkwaardige delen van het volksgeheel, gelijke stemmen hebben, onafhankelijk van het ledental hunner groepen.

De economische volksvertegenwoordiging zal voornamelijk bestaan uit deskundigen, die op rationeel-technische gronden hun besluiten nemen. De culturele Raad zal bij haar taak tot herstel en ontwikkeling van de volksgeest vooral te waken hebben, dat aan geen enkele bevolkingsgroep gewetensdwang opgelegd wordt.

In het algemeen zal bij de keuze van personen het meerderheids-principe gehandhaafd kunnen blijven, (want hier geeft niet het inzicht doch het vertrouwen de beslissing) terwijl het daarentegen misschien gewenst zou zijn bij discussies over technische vragen, de eindbeslissing, na het horen van alle meningen, over te laten aan de door alle groepen gezamenlijk gekozen (en steeds afzetbaren) voorzitter.

DE BEDRIJFSORGANISATIES EN HUN INTERNATIONALE BETEKENIS.

De verderfelijke neiging naar dictatuur, naar een „sterke” regering, met al de aanleve van bureaucratie, overheidsbemoeiing met het particuliere leven, onderdrukking van het persoonlijk initiatief enz. enz., zal van den aanvang af in balans moeten worden gehouden door een sterke uitbreiding van het beginsel der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, het gefedereerde zelfbestuur der economische bedrijfs-eenheden (trusts, corporaties, landstand etc.). Deze, reeds bestaande of in vorming zijnde, bedrijfseenheden, zullen moeten worden verbouwd tot lichamen, aan wie de regering een deel van haar ordenende bevoegdheid delegeert.

Door socialisatie van hun kapitaal zullen deze lichamen ongeveer het karakter van stichtingen hebben gekregen. Zij zullen onder hun eigen, functioneel-democratisch gekozen, bestuur komen te staan, waarbij alle organische bedrijfsgroepen met één stem per groep vertegenwoordigd zijn, onafhankelijk van hun numerieke grootte.

Langs deze weg zal het socialisme in alle landen, onafhankelijk van de bijzondere nationale kenmerken van temperament en ideologie, dezelfde daadwerkelijke invloed krijgen op de productiemiddelen. De regionale bedrijfsorganisaties zullen onmiddellijk met elkaar in contact treden, en zo zullen Europese en nog grotere economische verzorgingsfederaties tot stand komen, die niet alleen de arbeidende mensen, maar ook hun arbeid organiseren.

De historische landsgrenzen zullen dan niet langer meer de natuurlijke economische gebieden der wereld in stukken snijden, en zo zal de bedrijfsorganisatie als politiek middel, klassenstrijd en werkstaking vervangen, en voor de ganse aarde een tijdperk van welvaart en vrede organiseren.

Noodzakelijk is hierbij, dat onmiddellijk gebroken wordt met het stelsel der vakverenigingen. De oude toestand, waarbij deze vakbonden binnen een en hetzelfde bedrijf, de belangen der verschillende werknemers verdedigden, zonder met elkanders belangen of dat van het bedrijf zelf rekening te houden, mag niet terugkeren. Het stelsel van bedrijfsorganisaties (waarvoor sommige bonden van overheids-personeel zeer wel als de voorlopers kunnen worden beschouwd) zal dit verouderde Darwinistische beginsel der vakverenigingen, in ieder opzicht verbeteren.

DE OVERWONNEN VOLKEN.

De komende Nederlandse regering zal zich in haar buitenlandse politiek krachtig te weer moeten stellen tegen iedere uit haat of uit (Amerikaanse) concurrentiezucht geboren poging tot vernietiging van het Duitse volk of zijn productieve vermogen —, of tot verscheuring der Duitse volkseenheid. Een bloeiend Duitsland is de voorwaarde voor een bloeiend Europa.

Er zal daarentegen geen sprake ooit meer mogen zijn van een Duitse staat, die als economische eenheid over de potentie zou beschikken andere volken dienstbaar te maken en een nieuw leger op te bouwen.

Zodra echter de Duitse jeugd het noodlottig ideaal van een wereld-overheersend Duitsland zal hebben losgelaten, zal zij kunnen worden bezield door de gedachte van de Internationaal Socialistische Werkgemeenschap, waar zij in zal worden opgenomen.

INDONESIË.

De nieuwe regering zal het zich tot een ereschuld rekenen, het Indonesische volk in zijn vrijheidstrijd tegen de Japanse overweldiger

te steunen. Maar geen druppel bloed mag vergoten worden voor een herstel der oude koloniale verhouding! Wij zullen ons tot het uiterste tegen een strijd in Azië verzetten, indien niet alle garanties worden gegeven voor een Indonesische regering, welke op korte termijn het zelfbestuur dezer gewesten, op grondslag van volledige culturele autonomie en vrijwillige samenwerking met Nederland mogelijk zal maken.

Reeds hebben de socialisten in het Engelse Lagerhuis een volkomen indientieke verklaring afgelegd!

TEN GELEIDE.

Hiermede hebben wij de werkers van onze beweging en de belangstellende kameraden in den lande ons tweede werkprogramma gegeven. Voor velen is het slechts de bevestiging van wat hen, in de loop der jaren met ons verenigde —, voor anderen betekent het een langverbeide theoretische samenvatting van hetgeen, naar zij vermoedden aan „De Vonk” ten grondslag lag.

Voor hen, die zich nog buiten onze beweging voelen staan, kunnen deze bladzijden weer een object van studie en oordeel zijn, waarbij zij hun bezwaren tegen hun instemming kunnen afwegen.

Zo zijn wij er van overtuigd, dat ondanks alle tekorten van onze prestaties, wij er toch toe kunnen bijdragen dat men in zeer verschillende kringen van ons volk zijn krachten tot het uiterst mogelijke ter beschikking stelt voor de uitdraging en de verdediging van de socialistische idee. Daarom rekenen wij ook op de blijvende belangstelling en groeiende medewerking voor onze werkzaamheid, waarin deze brochure geen rustpunt, doch slechts een instrument van socialistische propaganda betekent.

Dan zal ook het weinige wat wij nu bereiken zijn als een aanhoudende regen van vonken, welke voortdurend en overal nieuwe vlammen van socialistische bezieling ontsteekt.

Juni 1943.

Kanttekeningen bij het Tweede werkprogramma van de I.S.B.

(nog in 1943 geschreven en door de redactie van „De Uil” slechts in doorslag verspreid).

Vooraf een algemene opmerking: onze bemerkingen beperken geenszins onze sterke waardering voor het programma. Ook de schrijvers zijn blijkbaar ervan overtuigd, dat dit programma nog maar een voorlopig karakter heeft, dat verschillende punten nader uitgewerkt moeten worden, dat andere punten voorshands buiten beschouwing gelaten zijn. Het onderstaande is een poging tot aanvulling in de geest van de schrijvers. Het zal de lezer dan ook opvallen, dat het onderstaande principieel niet afwijkt van de opzet van de schrijvers, waarmede wij ons n.l. geheel kunnen verenigen. Het is alleen onze bedoeling aanwijzingen te geven voor een volgende uitgave. Sommige van deze aanwijzingen zijn slechts van redactionele aard, andere echter willen zienswijzen of problemen onder de aandacht van de schrijvers brengen, die naar onze mening eveneens van belang zijn. Om den lezer het vergelijk gemakkelijk te maken, volgen de kanttekeningen het programma op de voet.

(Bij pag. 2, regel 6—8 van boven.)

Deze zin is niet goed en daardoor onduidelijk. Verbetering is aan te brengen door in regel 7 tussen „en” en „nergens” toe te voegen: „de grenzen van economische gebieden”.

(Bij pag. 2, regel 11—12 van boven.)

De samenvatting van het streven de culturele autonomie los te maken van de internationaal te ordenen economie in de leus: „scheiding van staat en economie” lijkt ons niet gelukkig. In de eerste plaats al omdat de grenzen van de staten lang niet altijd samenvallen met de grenzen van de taal- en cultuurgemeenschappen (België, Spanje). Maar daarenboven achten wij het op grond van sociologische overwegingen onjuist hier het woord „staat” te gebruiken. Immers de staat is juist ontstaan als maatschappelijke orde, die door een overwinnende groep aan een overwonnen groep opgelegd wordt, met het oogmerk de overheersing te regelen, teneinde de economische uitbuiting der overwonnenen op de beste wijze te kunnen doen plaats hebben. Waar de staat dus als economische factor ontstaan is en tot taak had de overheersing van de ene volksgemeenschap (taalgemeenschap, cultuurgemeenschap) over de andere te regelen, menen wij, dat „scheiding van staat en economie” de bedoeling niet juist weergeeft. Overigens hebben wij geen behoefte aan een kortere omschrijving dan in de regels 9—11 gegeven is.

(Bij pag. 2, regel 13 van boven.)

Het lijkt ons niet juist het socialistische beginsel (voor zover dit de economie betreft) van de I.S.B. alleen negatief te formuleren, terwijl voorts, zoals later in het programma bevestigd wordt, het niet in de eerste plaats gaat om het bezit, doch om het beschikkingsrecht en het beheer. Wij kunnen ons zelfs ordeningen voorstellen, waar de productiemiddelen in privaatbeheer zijn, terwijl toch de — het kapitalisme kenmerkende — productie om de winst (in wezen in het moderne kapitalisme: productie om het rente-inkomen veilig te stellen) uitgeschakeld is. Als socialisten gaat het ons toch in de eerste plaats om de erkenning van het recht van ieder individu op bevrediging van zijn stoffelijke en andere behoeften in dusdanigen mate, als het met het oog op het gelijke recht van anderen mogelijk is. Zoals vanzelf spreekt, komen wij hieronder nog nader op deze kwestie terug.

(Bij pag. 2, regel 17 van boven.)

Wij zouden hier de nadruk op willen leggen, dat revolutie betekent het vastleggen van verworvenheden, het vernietigen van bestaande doch wezenlijk reeds verouderde vormen en het vreugdevol dóórbreken van de verwerkelijking van het innerlijk reeds verworvene. De revolutie in de hoofden gaat aan de maatschappelijke revolutie vooraf!

(Bij pag. 2, regel 24 van boven.)

Wij hebben er toch eigenlijk ernstig bezwaar tegen het socialisme als plicht te beschouwen en er alleen voor te offeren. Het socialisme, in deze geestelijke zin, beschouwen wij als 's mensen *bestemming* en

geluk, en als socialisten willen wij het socialisme als *levenshouding* beleven. In de toelichting op de beginselverklaring van de Bond van Anarcho-Socialisten vonden wij deze gedachte uitgedrukt in de formulering: „Het anarchisme (lees socialisme) is hier allereerst *levenshouding*, die voortvloeit uit een gezindheid van kosmische solidariteit.” De in het programma opgenomen formulering vinden wij te..... christelijk!!

(Bij pag. 2, regel 28 van onder.)

De I.S.B. wil dus geen cellenbouw, maar zij wil een motorische kracht zijn in het gehele maatschappelijke en culturele leven.

(Bij pag. 3, regel 14 van boven.)

Wellicht komt het in het Nederlandse volk groeiende besef, dat het „andere” een min of meer socialistische richting zal moeten hebben, niet voldoende in de illegale pers tot uiting, doch naar onze mening kan deze stroming, die vooral ook in het niet-politiek-denkende zakenleven aanhangers heeft, niet over het hoofd gezien worden.

(Bij pag. 3, regel 26—38 van boven.)

Hoewel wij de geest van het hier gestelde volkomen kunnen onderschrijven, menen wij toch er op te moeten wijzen, dat „wier voorrang erkend moet worden” en „aan de grotere gemeenschap het hogere recht toekent” tot beknotting van de groei van het scheppend vermogen van de mens zouden kunnen leiden. De gemeenschap dient plaats in te ruimen voor het individu, dat het hogere recht van de nieuwere tijd vertegenwoordigt. Het is dan ook naar onze mening niet zó, dat de grotere gemeenschap het „hogere recht” vertegenwoordigt. Het recht van de grotere gemeenschap zal vaak de voorkeur moeten hebben, doch kan uit hoofde daarvan niet „hogere” genoemd worden. Het hogere recht vertegenwoordigt b.v. in de kannibalistische maatschappij de eerste mens, die zijn medemens niet meer wenst op te eten. Denk ook b.v. aan de principiële dienstweigeraars, die een hogere moraal dan die van de grote gemeenschap vertegenwoordigen, welke dan ook niet door de grootste gemene deler van de grotere maatschappij ontkend mag worden. De mens is toch doel in zich zelf en niet een functie van volk, klasse, staat, kerk of welke andere grotere gemeenschap ook. Naar onze mening mag de strekking tot het doel van de mensheid: bewustwording, niet aangetast worden. Het creatieve vermogen van de mens mag niet in zijn groei belemmerd worden. Dat aan deze kant door de schrijvers wel gedacht is, blijkt uit het feit, dat de pers- en vergadervrijheid als onafwijsbare eisen gesteld worden, maar ook op deze plaats (blz. 2, regels 29—41) dient dit recht van het individu of de kleinere groep nadrukkelijk erkend te worden. Er dient gestreefd te worden naar een zo groot mogelijke vrijheid voor de groepen en individuen, die vanuit een hogere moraal tot voor de gemeenschap als geheel onaanvaardbare inzichten en handelingen komen.

(Bij pag. 3, regel 14 van onder.)

„Partijtoebehorigheid” is toch geen Nederlands woord! Kan dit niet beter omschreven worden, b.v.: het lidmaatschap van een bepaalde partij”?

(Bij pag. 3, regel 9 van onder.)

In het algemeen dus het gebrek aan „burgerdeugd”. Zie voor een analyse b.v. Denis de Rougemont, *La vraie Défense contre l'Esprit totalitaire* (Les Cahiers Protestants, Nov. 1938).

(Bij pag. 4, regel 25 van onder.)

Wij achten het niet gelukkig gezegd, dat het socialisme *bereid* is van zijn revolutionaire strijdmethoden afstand te doen. Wanneer de opstandsmethoden, de staatsgreepgedachte in de idee van de dictatuur van het proletariaat verworpen worden, dan geschiedt dit uit de overwegingen, dat — zoals nog nader is geformuleerd — deze methoden tot een schrikbewind en tot haar eigen ondergang leiden.

(Bij pag. 4, regel 14 van onder.)

Eigenlijk is het toch zó, dat de proletarische dictatuur onrecht op recht stapelt. Immers, het bewind gaat in principe en ook in den beginne in realiteit van het recht uit en er mag worden verondersteld, dat het er naar tracht het recht te handhaven. Het kan daar echter niet in slagen, omdat het als dictatoriaal regime zich moet pantseren tegen de opstand, daardoor de vrije uitleving van de gedachten en de verfrissing door de publieke opinie mist, en tenslotte zo verstrikt geraakt door de zelfhandhaving, dat het niet meer weet wat als recht gevoeld wordt en zelfs wanneer het dit zou weten, er niet meer aan voldoen kan.

(Bij pag. 4, regel 8 van onder, en volgende.)

Dit lijkt ons toch een academische kwestie. Overigens vragen wij ons af of de omringende socialistisch geordende landen niet een dus-

danige invloed op het denken en voelen van de meerderheid van het Nederlandse volk zal hebben, dat dit met of zonder revolutie zeer snel het buitenlandse voorbeeld volgen zal.

(Bij pag. 5, regel 6 van onder.)

Als we over culturele bewegingen spreken, denken we toch eigenlijk niet in de eerste plaats aan partijen en kerken, die elkander overigens gedeeltelijk dekken, doch meer aan bewegingen op wetenschappelijk, sociaal en artistiek gebied. In elk geval behoren deze laatsten er toch ook bij!

(Bij pag. 5, regel 9—4 van onder.)

Het lijkt ons, dat door het poneren van de gedachte van een economische en een culturele raad de mogelijkheid bestaat, dat over het hoofd gezien wordt, dat het maatschappelijke leven nog andere aspecten heeft, die wellicht sociale genoemd zouden kunnen worden (b.v. gezondheidszorg, burgerlijke en sociale wetgeving en rechtsspraak e.d.). Wil men deze kwesties aan de regering overlaten?

(Bij pag. 6, regel 24 van boven.)

Indien de regering een deel van haar ordenende bevoegdheid aan de bedrijfsorganisaties (aan de zelfstandige organisatie van het bedrijfsleven) delegeert, blijft dus de binding tussen „staat” en „conomie” bestaan. Overigens is wellicht een dergelijk delegeren ongewenst zolang in de bedrijfsorganisaties de ondernemersbelangen alleen tot uitdrukking komen. Ordening in het bedrijfsleven kan naar onze mening niet alleen op ondernemersbelangen gebaseerd worden, altans wanneer de ordening zich ook met het in evenwicht brengen van productie en verbruik gaat bemoeien (planmatige economie). Wij geven overigens de voorkeur aan een ordening als door drs. ir. M. H. Ekker naar voren gebracht (zie „De Ingenieur”, 1940, blz. T. 15), waarbij de vrijheid van besteding van het inkomen gehandhaafd blijft, de prijsvorming slechts aan enkele voorschriften gebonden wordt en de planhuishouding zich beperkt tot beslissingen betreffende de uitbreiding van het productie-apparaat, welke beslissingen dan nog zoveel mogelijk gedecentraliseerd genomen worden. Vooral de wijsgerige grondslagen voor Ekker's economische opvattingen lijken ons in de geest van de I.S.B. te zijn. Naar onze mening verdient het probleem van ordening nog nadere bestudering. Wij willen er nog op wijzen, dat de ontwikkeling in de economische organisatievormen van particuliere firma met eigen kapitaal, over de familiezaak met familiekapitaal, naar de N.V. met vreemd kapitaal (welke ontwikkeling zich logisch voortzet naar de ont-kapitaliseerde vennootschap) de binding tussen ondernemer en kapitaalverstrekker steeds losser maakt. In de laatste fase (de ont-kapitaliseerde vennootschap) is door het verdwijnen van de kapitaalverstrekker de band geheel verdwenen en is de ondernemer vrij geworden van kapitaalbelangen, zodat het ondernemingsbelang de enige drijfveer voor de ondernemer zal zijn, terwijl dit ondernemingsbelang na het wegvallen van de kapitaalrente praktisch steeds zal harmoneren met het algemene belang.

In verband met deze kwesties willen wij nog het volgende naar voren brengen: de economische ordening moet gebaseerd zijn op het recht op levensonderhoud voor ieder individu en wellicht tevens op een arbeidsplicht voor ieder, die tot arbeiden in staat is.

Door het distributiebeginsel te handhaven en het geld dus uit te schakelen als factor voor het verkrijgen van het noodzakelijke levensonderhoud, kan bereikt worden, dat een soort gesocialiseerde sector (voor de eerste levensonderhoud) ontstaat. Daar de welvaartsniveaux niet gelijk zijn voor de verschillende gebieden zou op grond van statistische gegevens voor elk gebied het welvaartsniveau in punten gewaardeerd kunnen worden (voor elk distributiegoed afzonderlijk) en de distributie dan naar deze puntenwaardering georganiseerd, zodat ten aanzien van het noodzakelijke levensonderhoud voorlopig altans het statistisch gevonden peil overal gehandhaafd blijft.

De consumptie kan dan regionaal op grond van deze puntenwaarderingen geregeld worden, terwijl de productie zo spoedig mogelijk internationaal zal moeten coördineren, waarbij, om een topzware bureaucratie te vermijden, het zwaartepunt toch steeds naar de onderste organen moet worden gelegd. Dat de productie zijn regelaar in de consumptie dient te vinden spreekt wel vanzelf.

(Bij pag. 6, regel 30—36 van boven.)

Of deze vermaatschappelijking van het bedrijfsleven met de naam socialisme bestempeld moet worden, menen wij te moeten betwijfelen, maar van belang achten wij dit niet. Wel menen wij dat duidelijk uitgedrukt dient te worden, dat juist de regionale samenvatting der

oeconomische eenheden van Europa of van de gehele wereldoeconomische problemen boven de nationale eenheden verheft en daardoor aan de nationale tegenstellingen de voedingsbodem ontnemt.

(Bij pag. 6, regel 27 van onder.)

Het verband tussen de zelfstandige organisatie van het bedrijfsleven en de doorbreking van de vakverenigingsgedachte zien wij niet duidelijk. Het lijkt ons, dat in dit hoofdstukje twee verschillende zaken behandeld worden, welke beide met bedrijfsorganisatie aangeduid worden. In het eerste gedeelte wordt gesproken over de coordinatie van de ondernemingen ter verzekering van een goede gang van het oeconomische leven, d.w.z. een gang, die aan iedere individu het noodzakelijke levensonderhoud garanderen kan en tot een zo hoog mogelijke welvaart bij en zo gering mogelijke inspanning leidt. Dit is dus een zuiver oeconomische quaestie en de bedoelde coordinatie heeft in Nederland reeds vorm genomen in de organisaties behorende tot „De zelfstandige organisatie van het bedrijfsleven”.

In het tweede gedeelte wordt zeer kort, en daardoor kans gevend op onduidelijkheden, gewezen op de noodzaak van een nieuwe tactiek voor de sociale strijd, ter handhaving of verbetering van het sociale niveau van de werknemers. Wat bedoelt men in dit gedeelte met het woord: „Bedrijfsorganisatie”? Het is volstrekt nodig, dat dit gedeelte nader uitgewerkt en verduidelijkt wordt.

(Bij pag. 6.)

Het lijkt gewenst dat ook het standpunt ten opzichte van de overwinnende volkeren bepaald wordt, want hoogst waarschijnlijk dreigt van die zijde groot gevaar.

De vraag, hoe Europa vrij kan blijven van Engels-Amerikaanse of Russische overheersing is van kardinaal belang. Ongetwijfeld hebben we in het Atlantic Charter een aanknopingspunt, dat benut dient te worden. Maar van het grootste belang zal het zijn, dat onmiddellijk nadat de wapens in Nederland neergelegd zijn, hier en in de andere bezette gebieden regeringen optreden, die het vertrouwen van het volk genieten en daardoor dus arbeiden kunnen. Deze regeringen dienen onmiddellijk een soort vijfjarenplan voor wederopbouw in oeconomisch, sociaal en cultureel opzicht aan te vatten. Wij moeten klaar staan om onmiddellijk te beginnen, dat is onze enige kans!

In verband hiermede zal het van belang zijn, na te gaan, in hoeverre Nederland autarchisch kan zijn, daar de mogelijkheden van invoer zowel over de landsgrenzen als van over zee wellicht nog geruime tijd zeer gering zullen zijn.

(Bij pag. 6, regel 7—4 van onder.)

Hoe de Duitse jeugd haar noodlottig ideaal zal *kunnen* loslaten, dient naar onze mening psychologisch onderzocht te worden. Massale sociale opvoeding dient hier toegepast te worden, in plaats van de sociale onderdrukking, die Versailles bedoelde en die thans waarschijnlijk weer in de bedoeling van de overwinnaars zal liggen. Wij moeten vooral niet het minderwaardigheidsgevoel van het Duitse volk onderschatten (waaruit immers de agressie en ook het anti-semitisme verklaard kunnen worden). Het Duitse volk is in de loop der eeuwen steeds te laat gekomen en het verliest nu voor de tweede maal een wereldoorlog!

Er zal heel veel sociaal-psychologisch inzicht nodig zijn, om het Duitse volk langzaam aan te helpen, zich te ontworstelen aan dit minderwaardigheidsgevoel en de grote moeilijkheid blijft dan nog tijdens dit ontwikkelingsproces een nieuwe agressiegolf te vermijden.

(Bij pag. 6, regel 2 van onder en volgende.)

De quaestie lijkt ons niet zo eenvoudig als ze hier gesteld wordt. Er is in Indonesië, voor zover ons bekend, slechts een zeer kleine laag van de bevolking, die enige politieke bewustwording heeft. De toestand in Indonesië lijkt ons sterk af te wijken van die in India, en daar dient rekening mede gehouden te worden.

Manifest van „Parool” en „Vrij Nederland”

(verscheen in 't voorjaar van 1944, weggelaten zijn hier de passages over „Het Verzet”).

DE OVERGANGSTIJD.

1. Het is de plicht van iederen Nederlander de bevelen van de Nederlandse Regering en het Geallieerd Opperbevel tijdens mogelijke invasie-operaties stipt op te volgen. In het uur der bevrijding is volstreekte en onmiddellijke gehoorzaamheid eis..

2. Wij erkennen, en wij roepen elken Nederlander op dit met ons te doen. Koningin Wilhelmina als het Hoofd van de Nederlandse Staat en vragen van elken Nederlander onvoorwaardelijke onderwerping aan het gezag van H.M. terugkerende Regering. Zoals ons is aangezegd, zal het kabinet na terugkeer onmiddellijk „démisionnaire” zijn. De reconstructie hebbe tot uitgangspunt, dat in de nieuwe Regering samenwerking noodzakelijk is van landgenoten, die in Engeland, en van landgenoten, die in het bezette Nederland, gedurende de oorlogsjaren van hun bekwaamheid en vaderlandse zin hebben doen blijken.

3. Een onmiddellijke en uiterst gestrengte bestraffing van landverraders en van hen, die met den vijand op onduidbare wijze hebben samengewerkt, achten wij eis van gerechtigheid en politieke volksgezondheid. Opheffing van het bankgeheim, verbeurdverklaring van de vermogensaanwas door oorlogswinst verkregen, zo snel mogelijke terugvoering van alle onvrijwillig gedeporteerden: Joden, gevangenen, arbeiders; opheffing van alle uitzonderingsbepalingen voor Joden, regeling van alle oorlogsschadequesties, ont-eigeningen en verbeurdverklaringen door of namens de Duitsers, zodat alle gedupeerden tenminste in staat gesteld worden op redelijke wijze in hun onderhoud te voorzien, zonder dat de overheid de verplichting heeft onder alle omstandigheden de vooroorlogse bezitsverhoudingen integraal te herstellen, rechtvaardige ondersteuning van staatswege aan alle militaire en niet-militaire oorlogsslachtoffers.

4. Wij verwerpen elke ongedisciplineerde en onwettige uiting van volkswoede, „bijljesdagen” enz. De grondwetsbepaling, dat „niemand kan worden afgetrokken van den rechter, dien de wet hem toekent”, vinde onvoorwaardelijk toepassing.

5. Wij verwerpen elke vorm van militaire dictatuur (wel te onderscheiden van een bij de wet geregelde Staat van Beleg). Wij zullen ons tegen elke poging een dergelijke dictatuur te vestigen met alle kracht verzetten. Wij eisen met klem, dat de Staat van Beleg niet langer zal duren, dan voor de handhaving van binnen- en buitenlandse orde en veiligheid strikt noodzakelijk is.

6. Onmiddellijk na de bevrijding dient de vertegenwoordiging des volks te worden geregeld. Daarbij dienen de organisatorische vormen geschapen te worden om de „illegaliteit” het haar toekomende aandeel te verschaffen, tot op de tijd, dat verkiezingen gehouden kunnen worden en het parlementaire stelsel normaal functioneren kan.

7. De vrijheid van de pers worde onmiddellijk binnen de grenzen van de Staat van Beleg hersteld. Ten aanzien van de pers, voorzover zij in de jaren der bezetting is blijven verschijnen en aldus diensten bewezen heeft aan den vijand, worde voorshands een verschijningsverbod ingevoerd, gevolgd door een krachtdadige sanering, die naast de redactionele elementen ook de directionele dient te omvatten.

8. De terugkeer van in Duitsland en elders werkende Nederlandse arbeiders, dient onmiddellijk van staatswege te worden aangepakt. Waar mogelijk, dienen zij in hun oude functies en onder tenminste de oude loon- en arbeidsvoorwaarden herplaatst te worden. Arbeiders, die niet onmiddellijk kunnen worden ingeschakeld, worden geplaatst bij de uitvoering van productieve werken, echter met dien verstande, dat het uiterste gedaan worde om elken teruggekeerden arbeider onverkort gelegenheid te geven zijn normaal gezinsleven te hervatten. (Geen gedwongen arbeidskampen enz.).

9. Niemand heeft het recht op eigen gezag hem ontnomen onroerend of roerend goed in bezit te nemen, danwel zijn ontnomen rechten ten aanzien van deze goederen zonder toestemming van de daartoe bevoegde autoriteiten weder te gaan uitoefenen. Zo spoedig mogelijk worde een met uitgebreide bevoegdheden uitgeruste commissie ingesteld, belast met het systematiseren van alle aanspraken op herstel van rechten, vergoeding van schade, enz.

10. Het herstel van een nauwkeurig overzicht van de Nederlandse

bevolking, mede noodzakelijk met het oog op de organisatie van verkiezingen, worde onmiddellijk met kracht ter hand genomen.

DE TOEKOMST.

1. Herstel van het Nederland van vóór 10 Mei 1940, met verbetering van de „uitwassen” en „grove fouten” achten wij onvoldoende. Met de bevrijding van ons vaderland is het historisch moment aangebroken voor een radicale vernieuwing van ons volksleven in staatkundige, sociale, economische en culturele zin.

2. Wij achten de parlementair democratische staat voorwaarde voor een gezonde staatkundige ontwikkeling, waarbij de rechten der minderheid, de vrijheid van godsdienst en geweten en de democratische vrijheden van drukpers, vereniging en vergadering gewaarborgd dienen te zijn. De natuurlijke grens van de vrijheid ligt daar waar men in haar naam de vrijheid wil opheffen.

3. Wij zien het als een eis des tijds en der rechtvaardigheid, dat door de instelling van maatschappelijke organen met verordende bevoegdheid de democratische medezeggenschapsgedachte wordt doorgetrokken van het staatkundige naar het maatschappelijke terrein. Daarvoor is o.m. nodig vertegenwoordiging van arbeider en verbruiker in het bedrijfsbeheer.

4. Om het samenleven van mensen en volken tot een waarlijk gemeenschapsleven te maken, is o.m. noodzakelijk, dat een eind gemaakt wordt aan de liberaal-kapitalistische productievormen en dat de voorwaarden geschapen worden voor algemene bestaanszekerheid. De productie om winst make plaats voor productie naar behoefte en het „vrije spel der maatschappelijke krachten” worde vervangen door nationale en internationale beheersorganen.

5. Op grond van de erkenning der menselijke gelijkwaardigheid en de onvervangbare betekenis van de menselijke persoonlijkheid, verwerpen wij elke discriminatie om redenen van geloof, ras of klasse en vorderen wij de erkenning van de waarde van den mens en zijn arbeid boven die van het kapitaal en de rentabiliteit.

De gemeenschap erkenne het recht van een ieder op productieve arbeid overeenkomstig zijn bekwaamheid, het recht van zoveel te verdienen als nodig is ter voorziening in zijn dagelijkse behoeften in overeenstemming met de productiecapaciteit van zijn volk, het recht op vrije tijd en de hulp van de gemeenschap bij ongeval, ziekte of ouderdom, het recht op gelijke kansen voor opvoeding en ontwikkeling, het recht op gelijke zorg voor zijn gezondheid. Daartegenover heeft zij het recht van iederen burger te eisen zijn krachten ten bate van de gemeenschap te besteden.

6. De betekenis voor de gemeenschap van de arbeid in de agrarische bedrijven, zal meer dan voorheen erkend moeten worden. De materiele en culturele achterstand van den landarbeider ten opzichte van den industrie-arbeider en van het platteland ten opzichte van de stad, dient te verdwijnen. Wij achten wettelijke regeling van de pachtovereenkomsten en een grondpolitiek, die ten doel heeft de positie van den bewerker van de grond te beschermen tegenover de macht van het kapitaal, noodzakelijk en eis der gerechtigheid.

7. De ontplooiing van de geestelijke en artistieke vermogens van het volk, de ontwikkeling van kunsten en wetenschappen, de bevordering en bevestiging van de culturele erfenis onzer voorouders in het bijzonder en van de waarden der West-Europese cultuur in het algemeen, zal, meer dan tot nu toe, als een positieve taak van de staat beschouwd moeten worden, zonder aan de vrije ontwikkeling van het culturele leven afbreuk te doen. Met volledige handhaving van de rechten der ouders erkenne de Overheid tevens haar bijzondere verantwoordelijkheid voor het welzijn en de sociaal-culturele opvoeding der jeugd en, voorzover het de rijpere jeugd aangaat, voor haar maatschappelijke inschakeling.

8. Indonesië, Suriname en Curaçao hebben recht op volledige vervulling van de belofte door H.M. de Koningin in Haar Koninklijke redevoering van 7 December 1942 gegeven, dat zij, langs wegen door een Ronde-Tafelconferentie te bepalen, als gelijkwaardige delen van het Koninkrijk erkend zullen worden, vrij naar binnen, gelijk naar buiten.

9. Nederland, eenmaal herrezen, streve naar zo nauw mogelijke aansluiting bij en samenwerking met andere West-Europese mogendheden, en werke met volle overtuiging en loyaal tegenover

de andere volken der wereld mede aan de organisatie van een nieuwe samenleving der volkeren. Het zal daarbij bereid moeten zijn tot zodanige inperkingen van zijn souvereiniteit, als na deze oorlog van elke staat terwille van het tot stand brengen van een internationale rechtsorde mocht worden gevegd. Met erkenning — mede op grond van de ervaringen, opgedaan in de jaren 1918—1940 — van de noodzakelijkheid van machtsinstrumenten tot handhaving van het recht, zal Nederland, naast andere „kleine” staten, in het bijzonder geroepen zijn om voor het behoud van evenwicht tussen het machts- en rechtselement in de internationale orde zijn stem te verheffen.

Kanttekeningen in „De Vonk” van Juni 1944 naar aanleiding van het Manifest van „Parool” en „Vrij Nederland”

(eveneens met weglating van de passages over „Het Verzet”).

Het manifest, dat wij hierbij voor een deel herdrukken, is niet van de I. S. B. — Het werd door de redacties van de bladen „Vrij Nederland” en „Parool” opgesteld, waarbij om bestudering, adhaesie en herdruk werd verzocht.

Waar de I. S. B., gelijk in haar werkprogramma staat, de coördinatie van alle anti-kapitalistische vrijheidslevende groepen nastreeft, ligt niets méér op onze weg, dan het volledig voldoen aan dit verzoek. Groepen, die als grootst gemene deler van hun ideeën, punten naar voren brengen als hier onder „Toekomst” punt 1 en 4, kunnen steeds op onze volle medewerking rekenen. Er komt trouwens in het manifest geen enkel punt voor, waar wij ons tegen zouden willen verzetten, al hebben wij hier en daar ook andere inzichten en verdergaande verlangens (die trouwens de opstellende groepen óók hebben, naar uit andere publicaties blijkt).

Het manifest lijkt ons dan ook zeer geschikt als grondslag voor een vooruitstrevend front tegen de dreigende reactionaire krachten, die ons thans reeds uit brochures als die van Boisot en bladen als „Trouw” en „Je Mantiendrai” tegemoet treden. Wij bevelen daarom de lezing en verspreiding van dit manifest in zo wijd mogelijke kring aan en vragen tevens aandacht voor het commentaar, dat wij hieronder bij verschillende punten van onze zijde willen bijdragen.

„DE OVERGANGSTIJD”.

2. Ondanks onze republikeinse overtuiging erkennen wij, dat een herstel der oude rechtstoestand aan iedere democratische wijziging in ons politieke systeem vooraf moet gaan. Wij erkennen tevens, dat het herstel van de positie van Koningin Wilhelmina als onschendbaar en onverantwoordelijk hoofd van staat, op dit ogenblik overeenkomt met de wil van de meerderheid van ons volk.

Nadrukkelijk moet geëist worden, dat ook alle revolutionaire volks-groepen, welke van bekwaamheid en vaderlandse zin hebben doen blijken, gehoord en vertegenwoordigd zullen worden.

6. Wij menen dat, blijkens de bezwaren tegen de politieke democratie, deze dient te worden aangevuld door een organische functioneel-democratische vertegenwoordiging van het bedrijfsleven in een economisch parlement. De parlementaire vertegenwoordiging diene over principiële, de organische vertegenwoordiging over technische kwesties te oordelen. In de bedrijfsvertegenwoordiging en in de commissies voor wederopbouw (naar het voorbeeld van het rijksbruggen en rijkswegenbureau te vormen) dient het arbeiderselement een sterke mate van medezeggenschap te krijgen.

7. De kranten komen het allereerst in aanmerking voor een dudanige ont-kapitalisering, dat winstbejag en advertentiebelangen geen invloed meer kunnen hebben op hun redactie.

„DE TOEKOMST”.

a. Zoals in ons orgaan telkens weer uiteengezet, menen wij, dat naast het oude parlementaire stelsel een functionele organische vertegenwoordiging van het ontkapitaliseerde bedrijfsleven hoofdvoorwaarde is voor een gezonde en democratische staatsontwikkeling. Alléén dan zullen besluitvaardig de maatregelen der wederopbouw kunnen worden tot stand gebracht, en ook slechts in dit geval zal er een tegenwicht bestaan tegen de staatsalmacht, welke de rechten van minderheden bedreigt.

3. Volledig uitgeschakeld moeten worden allen, die slechts bezitsbelangen vertegenwoordigen. Voorts moet het grondwettig mogelijk gemaakt worden, dat de in dit punt genoemde nieuwe publiekrechtelijke organen zich met soortgelijke organen van over de grenzen, tot internationale (boven-nationale als men wil) publiekrechtelijke lichamen verbinden.

6. De maatregelen, als hier laatstgenoemd, willen wij slechts als overgang beschouwen naar een tijd, waarin alle grondbezit,

dat niet met grondbeheer en grondbewerking samengaat, vervallen zal zijn en alle cultuurgrond overgedragen is aan de publiekrechtelijke organisatie van de landarbeiders.

7. Ons inziens diene de staat zich voor altijd van een direct ingrijpen in deze aangelegenheden te onthouden; slechts contrôle en steun verlenen aan de op te richten publiekrechtelijke organen, deels uit en door organisaties van cultuurdragers gekozen, deels door het parlement benoemd.

De oplossing van het Vlaams-Nederlandse cultuurprobleem zal moeten worden toevertrouwd aan een tot stand te brengen boven-nationale cultuurraad.

8. Vervulling van deze belofte betekent een democratisch zelfbestuur der overzeese gebieden, met opheffing van alle methodes van terreur en met de mogelijkheid om, wanneer de overgrote meerderheid van het volk dat wenst, zich uit het rijksverband los te maken.

Het is de taak van alle socialisten ter wereld thans alle koloniale verhoudingen te doen beëindigen. Het is onverantwoordelijk de economie van Nederland geheel te binden aan de rijksidee en koloniale herinneringen. Daarvoor is de waarschijnlijkheid te groot, dat eventueel ook zonder onze medewerking, tengevolge van de pan-Aziatische idee, de opkomst van een groot-China, imperialistische neigingen van andere mogendheden (V.S.), aan dergelijke verhoudingen een einde wordt gemaakt, na ons volk al dan niet tot economische en militaire offers te hebben gedwongen, welke verre boven onze krachten gaan.

Dat wil geenszins zeggen, dat wij geen gevaar zouden zien in het al te radicaal en plotseling verbreken der economische en culturele betrekkingen tussen ons land en „Oost” en „West”. De belangen, welke wederkerig bestaan bij het handhaven dezer banden, zullen in de toekomst echter het beste gediend worden door wederzijdse vertegenwoordiging in zelfbesturende boven-nationale lichamen (zie sub 3).

9. Genoemde afstand van bepaalde soevereine rechten zal dan niet moeten geschieden ten bate van de „grote mogendheden”, maar aan de internationale zelfbesturende lichamen, welke niet op geografische of politieke, maar zuiver op economische grondslag de wereldeconomie dienen te organiseren.

Zonder opnieuw in de fout te vallen van een pacifisme, dat meende dat ontwapening vooraf kon gaan aan het socialisme, wensen wij niettemin de nadruk te leggen op de slechts voorlopige noodzakelijkheid van enig geweldsinstrument.

Nederland zal, naast andere staten, moeten voorgaan op de weg naar een internationaal socialisme, dat de kapitalistische machtsverhoudingen als oorlogsoorzaken wegneemt, waardoor het menschenlevens- en productiekracht vretende militarisme overbodig wordt.

Tot zover hetgeen wij van onze zijde toe te voegen hebben aan het Manifest van „Parool” en „Vrij Nederland”.

Nieuw Ontwerp Beginselverklaring uit 1944

INTERNATIONALISME.

De zin van het menselijk leven ligt niet in de sfeer der consumptie, maar in die der productie, het leven van den mens krijgt Zin, wanneer zijn werk deel uitmaakt van het grote Werk der Mensheid. De Christen zou dit werk noemen „de bouw van het koninkrijk Gods op aarde”. Het is niet in tegenstelling hiermede, wanneer de socialist dit Werk ziet als het tot stand brengen ener alle volkeren en rassen omvattende, dus Internationale, broederlijke Cultuur- en Arbeids-Gemeenschap.

In tegenstelling tot het oude socialisme, dat internationalisme wilde door vervlakking en uitwissing der nationale culturen, ziet de I.S.B. in de historisch gegroeide volkeren met hun cultuur en karakter, de bouwstenen voor zulk een internationale cultuurgemeenschap, en eist daarom voor ieder volk culturele autonomie en zelfbestuur. Er moet naar gestreefd worden, dat de staatsgrenzen zoveel mogelijk met die van volks- en taalgemeenschap samenvallen. Een internationale bond van zulke cultuur-staten moet een nieuw handvest van mensenrechten samenstellen, waarmede de nationale culturen niet in tegenspraak mogen komen, en moet over de middelen en sancties beschikken om deze mensenrechten (waaronder ook het behoud van een menswaardig algemeen levenspeil), te handhaven en te verwezenlijken.

Wat echter de Internationale Arbeidsgemeenschap aangaat, ziet de I.S.B. in, dat de tijden der nationale industrie en oeconomie voorbij zijn en dat de staten terwille der internationale oeconomie hun oeconomische soevereiniteit moeten beperken.

De volksgemeenschappen en de historisch ontstane politieke staten, zijn niet uit oeconomische oogmerken gevormd en verschillen te sterk, zowel in grootte als in rijkdom aan grondstoffen, om de bouwstenen voor een rationele internationale oeconomie te kunnen vormen. Zij doorsnijden integendeel, met hun politieke grenzen, de natuurlijke oeconomische eenheden, die door bepaalde landbouw-, grondstof-, stroom- of industriegebieden worden gevormd.

De internationale trusts en kartels, welke op het gebied van alle sleutelindustriën reeds voor de oorlog gevormd waren, zijn veel rationeler en natuurlijker oeconomische eenheden, dan de staten.

De I.S.B. wenst dan ook het beginsel der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie op deze lichamen toe te passen en hen te vervormen tot internationale, zelfbesturende bedrijfsschappen, als het ware oeconomische, democratische staten, wier grenzen met die der cultuurstaten niet samenvallen.

Zij ziet in de zelfstandigheid dezer internationale bedrijfsschappen een evenwicht tegen het steeds groeiende staatsabsolutisme, en een waarborg dat geen enkele staat de industrie meer aan haar oorlogsdoeleinden dienstbaar kan maken. Zij ziet bovendien in deze bedrijfsschappen, de toekomstige werkgemeenschappen en kameraadschappen, waarin de nationale mens tot wereldburger opgevoed wordt.

De I.S.B. wenst de toekomstige planmatige productie en consumptie der wereldhuishouding te baseren op de leverings- en afname-overeenkomsten tussen deze internationale bedrijfsgemeenschappen, welke in een wereldbond van bedrijfsgemeenschappen verenigd worden.

In het bestuur der regionale en internationale bedrijfsgemeenschappen zijn ook de regionale en nationale cultuurgemeenschappen vertegenwoordigd, evenals omgekeerd.

De I.S.B. ziet in het propageren der Internationale gedachte een harer voornaamste taken, als tegenhanger tot een steeds meer louter nationaal gericht denken, dat de betekenis der internationale gemeenschap ook voor de nationale welvaart en cultuur al te veel dreigt te vergeten, terwijl het anderzijds al te bereid is, om aan een toekomstige Europese superstaat of andere blokvorming de oeconomische soevereiniteit af te staan, en daarmede tot vazal te worden van de in deze groep dominerende grote staten.

De I.S.B. is slechts bereid om de oeconomische soevereiniteit te delegeren aan bedrijfsschappen, nationaal en internationaal, maar niet aan regionale politieke staten of hun blocs.

De I.S.B. ziet in de Internationale zelfbestuurde bedrijfsschappen de snelste weg naar een nivellatie van het levenspeil in alle landen op de hoogst mogelijke basis.

SOCIALISME.

De I.S.B. ziet de oorspronkelijke wortel van het socialisme in het

eenheidsverlangen van den mens, die de strijd van allen tegen allen, en het vernietigen van het werk van den een door den ander aanvoelt als het eigenlijke kwaad. Het socialisme streeft naar ordening in de chaos en is als zodanig de maatschappelijke uiting van het religieuze, het erotische en het aesthetische eenheidsverlangen in de mensheid.

Ons socialisme is dus in de eerste plaats een cultuursocialisme, dat met het Christendom de broederschapsgedachte gemeen heeft.

Omdat het van de waarde der menselijke persoonlijkheid uitgaat, als drager van de geest en van het leven, verwerpt het alle vormen van dictatoriaal en autoritair socialisme en stelt daar tegenover het vrijheidslievende, federatieve beginsel. Het berust op de behoefte aan kameraadschap en solidariteit tussen alle mensen, alle volkeren en alle rassen, en verwerpt de opvatting als zou het socialisme niets zijn dan een ontzagelijke maatschappelijke verzekering, die alle broederschap overbodig maakt.

Het socialisme streeft een maatschappij na, waarin de zo volledig mogelijke ontwikkeling van ieder individu bereikbaar is; het wenst den actieven en niet den passieven mens, en wil daarom de centraliserende verbureaucratisering van staat en maatschappij vervangen door het zelfbestuur der werkelijke levenseenheden en het subsidiairiteitsbeginsel.

De I.S.B. ziet in de productie voor de winst de voornaamste oorzaak voor het verschil tussen productie en koopkracht, voor de daar uit voortvloeiende steeds scherpere crises en de oorlogen, die daarvan het gevolg zijn. Het erkent daarom geen ordening als socialistisch, die niet een productie voor de winst vervangt door een productie naar de behoeften. Onder deze behoeften verstaat de I.S.B. echter niet slechts de opgedreven en vaak slechts schijnbare behoeften der consumenten, maar in de eerste plaats de behoeften der producenten aan een ziel- en lichaam-bevredigend werk. De I.S.B. legt daarom veel meer de nadruk op een qualiteits- dan op een quantiteitsproductie. Het komt niet aan op een zo groot mogelijke productie van materiële, willekeurige goederen, maar op het wekken der zielskrachten waardoor de productie, en de actieve verwerking dezer producten inderdaad tot het menselijk geluk bijdraagt.

De I.S.B. wenst de nationale en internationale socialistische productie te baseren op de bedrijfsschappen. Daarvoor is noodzakelijk dat de bestaande trusts en kartels in iedere staat, tegen schadeloosstelling voor de duur van hun leven aan de tegenwoordige aandeelhouders, onteigend worden door de staat. De staat draagt het kapitaal der ondernemingen dan aan de bedrijfsschappen zelve over, die daarmee het karakter van stichtingen krijgen, tegelijk met het recht zich met soortgelijke bedrijfsschappen over de grenzen tot internationale bedrijfsschappen te verenigen. De verenigde internationale bedrijfsschappen hebben hun eigen bank en hun eigen munteenheid, waarin zij verrekenen. Het statuut der stichtingen wordt door de internationale bond van bedrijfsschappen voorgeschreven en gehandhaafd. Voor dit internationale statuut en de internationale regelingen, die het karakter zullen hebben der tegenwoordige internationale post- en spoorwegconventies, moeten de bijzondere belangen der oude staten wijken.

BEWEGING.

Het socialisme van voor de eerste wereldoorlog was een beweging, in dien zin, dat het niet slechts de politiek, maar ook de kunst, de wetenschap en de levensnormen beïnvloedde. De veelheid der partijen die deze beweging voort bracht was slechts het bewijs voor de rijkdom en levenskracht van het beginsel.

Een zuiver verstandelijk socialisme kan niet zegevieren, omdat strijders enkel daar opstaan, waar ook tot het gevoel wordt gesproken en de gedachte met affect geladen. Dit gevoel waaraan wij appelleren is het eenheidsverlangen van de mensheid. Het socialisme verloor zijn invloed op de massa, toen de socialistische partijen het verlochenden, door elkander feller dan het kapitalisme te bestrijden en verdacht te maken.

De I.S.B. ziet in, dat de vele stromingen en groepen van het socialisme voor het merendeel facetten zijn van een zelfde streven, die elkander hebben aan te vullen. Het beseft dat de „partijen” slechts dan een kwaad worden, wanneer deze „delen” zich voor het geheel gaan houden en het levensrecht der andere socialistische facetten ontkennen en onderdrukken. De I.S.B. wil daarom zelf geen politieke partij

worden, maar een beweging die de oprechte socialisten uit alle groepen en partijen tot samenwerking brengt voor de oplossing van concrete, voor de hand liggende problemen. Het ter discussie stellen van nieuwe problemen en oplossingen, waarop de oude partijen zich nog niet vastgelegd hebben, is daarvoor een van haar voornaamste middelen. De I.S.B. streeft dus als het ware een socialistische oecumene na, op grondslag, niet van het socialistische dogma, maar van de socialistische levenshouding en daad.

De I.S.B. acht de samenwerking tussen socialisten van alle groepen, zoals die in de oorlogsperiode tot stand kwam, de grote winst van deze tijd, en acht het een nog groter winst, dat deze samenwerking zich nog tot veel wijder groepen binnen het Nederlandsche volk uitstrekt, ook al noemen deze zich niet socialistisch. Het meent dat de samenwerking van Nederlanders van alle schakering in de Bedrijfschappen en de commissies tot wederopbouw van ons land, tot behoud dezer eenheid een betere weg is, dan het onmiddellijk herstel der oude politieke tegenstellingen. De I.S.B. wenst dus ook voor de toekomst de eenheid te bestendigen van allen, die in deze tijd niet slechts door instemming met een partijprogramma of congresthese, maar door hun daad getoond hebben de progressieve, humanitaire of socialistische ideeën te willen verdedigen. De I.S.B. wil de Kern van een nieuwe socialistische beweging helpen vormen, waarbij op karakter minstens evenveel gelet zal worden als op ideeën.

MIDDELEN.

De I.S.B. verkiest de solidariteit boven de klassenstrijd en de legale evolutie boven de revolutie, en verworpt met nadruk ieder putchisme dat streeft naar onderwerping der meerderheid aan een kleine minderheid, maar de I.S.B. is zich bewust, dat klassenstrijd en revolutie vaak door kapitalisme en staat aan de volkeren worden opgedrongen; zij waarschuwt de toekomstige regering voor een terugvallen in hoogkapitalistische, reactionaire methodes.

De I.S.B. is van mening dat de toekomstige oeconomische ordening ook in Nederland zal berusten op de bedrijfsschappen en hun vertegenwoordiging in een technisch oeconomische kamer. Daarmee komt haar voornaamste taak te liggen op het terrein dezer bedrijfsschappen, voor hun democratisering en socialisatie. De oude vakverenigingen, welke slechts het belang der vakgenoten en niet dat van de bedrijven of van de gemeenschap voorstonden, zijn ongeschikt om deze strijd te voeren en te leiden. Daarom streeft de I.S.B. naar de vervanging dezer vakverenigingen door, of hun vervorming in Bedrijfsverenigingen, die zonder aanzien van confessie of politieke richting alle bedrijfsgenoten omvatten, en waaruit de bedrijfsraad moet worden gekozen.

DEMOCRATIE.

De I.S.B. is democratisch in dien zin, dat zij het oorspronkelijke recht van ieder mens erkent, om de heer te blijven van zijn eigen keuze. Democratie is voor haar dan ook geen meerderheidsdictatuur, maar gelijk recht op bestaanszekerheid, op opvoeding en ontwikkeling, op dezelfde kansen in de maatschappij vooruit te komen, op het recht zijn stem en zijn critiek te laten horen en niet gedwongen te worden op punten die het geloof en het geweten raken. Democratie is dus voor ons vertegenwoordiging van alle groepen en stromingen waaruit een volk is samengesteld, met garantie voor de rechten van de minderheden. Daarbij zien wij in, dat iedere politieke democratie slechts schijnbaar blijft, zolang niet de macht van staat en kapitaal ook over de geest, wordt gebroken, en zolang de oeconomische democratie niet is verwezenlijkt.

Zomin als in een toekomstige samenwerking van Nederland en Indonesië, Indonesië 65 stemmen zal krijgen tegen Nederland slechts 8, zomin zullen in de toekomstige volkenbond de grote cultuurstaten de kleinen mogen overstemmen, want de waarde hunner kulturen is niet evenredig aan die van hun zielental.

Onze democratie berust dus op de vertegenwoordiging van volkeren, levens en werkgemeenschappen, meer dan op het tellen van stemmen. Wij noemen dat het beginsel der organische vertegenwoordiging en der functionele democratie en wensen dit in de maatschappij overal door te voeren.

Het type der democratie van de Nederlandse spoorwegraad en van de Internationale postunie staat ons daarbij voor ogen. Ook in de bedrijfseconomie willen wij de bedrijfsraden doen samenstellen uit

vertegenwoordigers der verschillende groepen van werkers die ieder voor zich binnen het bedrijf een onmisbare eenheid vormen, afgezien van het aantal. Deze bedrijfsraden zullen zich tot de bedrijfsleiding dienen te verhouden als de parlementen tot de regeringen, met dien verstande, dat de regeringen en bedrijfsleidingen voor langeren tijd aangewezen worden, en binnen het raam van principiële besluiten grotere executieve bevoegdheden krijgen, dan onder het oude parlementaire systeem het geval was.

NAASTE TOEKOMST.

De I.S.B. is geen voorstander van de idee der erfelijke monarchie, waarbij de drager der hoogste nationale waardigheid in zo hoge mate van het toeval afhankelijk is. Uit democratische overwegingen echter, en uit respect voor de houding van Hare Majesteit in deze oorlog, legt de I.S.B. zich bij de regering van het huis Oranje in Nederland neer, zolang het voor iedereen duidelijk is, dat deze door de overgrote meerderheid van ons volk gewenst wordt. De I.S.B. staat volkomen loyaal tegenover iedere regering die de oude democratische rechten van ons volk herstelt en handhaaft en die de gelegenheid biedt de strijd voor het socialisme op legale wijze te blijven voeren.

De I.S.B. is tegenstander van het herstel der koloniale verhouding in Indonesië, maar acht de door H. M. in haar rede van 7 Dec. 1942 neergelegde beginselen een bruikbare grondslag voor de verdere ontwikkeling van Indonesië in de richting der culturele autonomie.

De I.S.B. erkent de noodzakelijkheid de strijd tegen het fascisme tot het einde toe te blijven voeren en zal zich dus niet aan de plicht onttrekken het Japanse fascisme in Azië te bestrijden, tot het is gebroken.

De I.S.B. aanvaardt het programma van Vrij Nederland en het Parool als grondslag voor een progressieve, anti-reactionaire samenwerking in ons land, welke zij, in vrijheidslievend-socialistische zin hoopt zich te zien ontwikkelen.

Ontwerp beginselverklaring theoretische commissie uit Amsterdam, Comité voor Actie en Strijd voor Eenheid van het Socialisme

(thans afd. A'dam I.S.B.).

Het Comité voor Actie en Strijd voor Eenheid van het Socialisme richt zich met deze oproep tot alle socialisten, individueel of in groep- of partijverband verenigd. Het gaat daarbij uit van de opvatting, dat in de huidige tijdsomstandigheden een gemeenschappelijk optreden van de socialistische groepen meer dan ooit een dringende eis van het ogenblik is. Evenals na de wereldoorlog van 1914—1918 het geval was, mag immers verwacht worden dat ook nu weer reactionaire en anti-socialistische elementen in onze samenleving onder allerlei schoonschijnende leuzen en allereerst onder de schijn van democratie zullen trachten het socialisme afbreuk te doen en de arbeidende klasse af te houden van haar historische taak. In het bijzonder dreigt daarbij het gevaar dat onder het mom van socialisme propaganda zal worden gemaakt voor een maatschappijvorm, die in schijn socialistisch is, maar in wezen slechts een nieuwe vorm van de kapitalistische maatschappij vertegenwoordigt. Zoals vijftwintig jaar geleden het woord „sociaal”, dreigt thans „socialisme” een leuze te worden, waarachter ook in wezen reactionaire stromingen zich zullen trachten te verschuilen. Laat ons niet vergeten dat de sterkste en breedste stroming in het fascisme zich als nationaal-socialisme heeft aangediend.

Om misverstand te voorkomen wil het comité dus allereerst vastgesteld zien, wat onder socialisme dient te worden verstaan. Het verstaat daaronder een maatschappijvorm, waarin het persoonlijk bezit van de voortbrengingsmiddelen en van de grond is opgeheven ten bate der gemeenschap, die beide bezit en beheert ten einde in de behoeften van de gehele maatschappij te voorzien. Het gelooft dat slechts in deze socialistische maatschappijvorm uitbuiting van de ene mens door de andere, van de ene klasse door de andere, onmogelijk zal worden.

De overgang van de kapitalistische naar de socialistische maatschappijvorm zal zich moeten voltrekken door verovering van de politieke macht in socialistische zin.

Onder socialisme verstaat het comité, behalve een streven naar een maatschappelijke omwenteling, ook een streven naar een nieuwe gemeenschap onder de mensen, zowel onder de leden van één volksgemeenschap als onder de volken die onze aarde bewonen. Het legt er de nadruk op dat het socialisme niet alleen een maatschappelijke, maar bovendien een geestelijke waarde vertegenwoordigt, en dat het dienengevolge niet alleen naar betere materiële toestanden wil streven, maar tegelijk ook naar de verwezenlijking van zedelijke waarden als saamhorigheid, recht en gerechtigheid, gewetensvrijheid en vrede, welke in de kapitalistische maatschappij nimmer tot hun recht kunnen komen. Het streven naar een maatschappelijke hervorming dient also samen te gaan met het streven naar een nieuwe zedelijke wereldorde, naar een samenleving die pas ten volle deze naam verdient, naar een maatschappij waaraan menselijkheid en recht in de edelste zin dezer begrippen ten grondslag liggen en het eigenbelang op de achtergrond is getreden voor het algemeen belang. Alleen in een dusdanige samenleving zal de mens, dan niet langer door economische banden in zijn ontplooiing gehinderd, vrij kunnen uitgroeien, ieder naar zijn aard, als lid der grote mensengemeenschap. Alleen onder deze voorwaarden zal ook de arbeid niet alleen in de materiële behoeften van de mens voorzien, maar hem tegelijk een geestelijke bevrediging verschaffen.

Het socialisme, zoals het comité dit ziet, streeft dus niet alleen naar een maatschappelijke, maar bovendien naar een geestelijke omwenteling, in zoverre het niet alleen de maatschappijvormen, maar ook de gedachtenwereld wil hervormen in de richting van een socialistische wereldbeschouwing. Het bedoelt hiermee geen aanval te richten op die wereld- en levensbeschouwingen, welke het socialisme als maatschappelijke oplossing niet uitsluiten. Het constateert dat vele van de grote wereld- en levensbeschouwingen in de huidige wereld aanknopingspunten bevatten voor het aanvaarden van een socialistische maatschappij en het samengaan met socialistische strijders van andere wereld- en levensbeschouwing. Met beslistheid verzet het zich

echter tegen andere wereldbeschouwingen, welke het ene volk of ras ten koste van het andere verheffen en daarmee een scheiding teweeg brengen, die met elke waarachtige opvatting van socialisme ten enenmale in strijd is.

Het comité is er zich wel van bewust, dat de partijen, groepen en bewegingen, die op dezelfde maatschappelijke grondslagen een nieuwe socialistische samenleving willen opbouwen, daarbij van verschillende levens- en wereldbeschouwingen kunnen uitgaan. Het is van mening dat het voor de gemeenschappelijke strijd, die het socialisme internationaal zal hebben te voeren tegen de anti-socialistische en kapitalistische maatschappijvormen, niet noodzakelijk is dat deze socialistische groepen ook wat hun uitgangspunt betreft op dezelfde basis staan. Het gaat ervan uit dat bij alle verschil van wereldbeschouwing eenheid van maatschappijbeschouwing kan bestaan. Het meent dat slechts overeenstemming ten opzichte van de sociale en maatschappelijke vraagstukken van onze tijd en onze samenleving vereist is voor een gemeenschappelijke actie tegen de huidige maatschappijvormen. Daarom vergt het van de aangesloten groepen, organisaties en individuele leden eerbiediging van elkaars wereldbeschouwing, in zoverre deze niet in strijd is met de door allen gehuldigde socialistische beginselen.

URGENTIEPROGRAMMA.

1. Terugkeer tot het democratisch parlementaire stelsel van wetgeving, zoals dit in ons land organisch is voortgekomen uit de geleidelijke ontwikkeling van de laatste eeuw.

Perfectionering van dit stelsel door:

- a) verbetering van het contact tussen parlement en volk;
- b) bespoediging van de wetgevende procedure;
- c) afschaffing van de Eerste Kamer.

2. Consequente zuivering van het overheidsapparaat en van het maatschappelijk leven. Bestrafing van de schuldige elementen volgens normen van gerechtigheid en doelmatigheid. Grondige herziening van het Nederlandse strafstelsel, in de eerste plaats van het gevangeniswezen, Bijzondere zorg voor de verwaarloosde en misdadige jeugd.

3. Hervorming van het maatschappelijke productiestelsel, waardoor de voornaamste gebreken van de kapitalistische productiewijze worden uitgeschakeld, nl. ongelijkmatigheid in productie en werkgelegenheid, onrechtvaardige verdeling van het maatschappelijk inkomen en particuliere machtsvorming met als gevolgen zich steeds weer herhalende en in afmeting toenemende crisissen en oorlogen.

Vorming van bedrijfsorganen, belast met het beheer der ondernemingen op de grondslag der economische democratie. Deelneming hieraan van de verschillende groepen, die bij de productie in de onderneming zijn betrokken.

Samenstelling uit deze bedrijfsorganen van de hogere organen, die leiding geven aan de bedrijfstakken.

Opbouw van een toporganisatie waarin het gehele economisch-democratische stelsel van het bedrijfsleven uitmondt.

Actieve inschakeling van deze organisatie in de overheidsleiding van productie en distributie.

Opbouw van een nationale planhuishouding op deze grondslag, waarbij een centrale leiding van productie en distributie gecombineerd dient te worden met een verregaande decentralisatie van de uitvoerende taken over de bovengenoemde organen.

Doelbewuste hantering van de belastingpolitiek ter nivellering van de inkomensverschillen. Aftapping van een groot deel van het arbeidsloos inkomen en sterk progressieve belasting van alle hogere inkomens. Verhoging van het algemene levenspeil, in het bijzonder van de sociaal-zwakkeren. Verbetering van de sociale voorzieningen. Verschaffen van zekerheid van arbeid aan volwaardigen en zekerheid van inkomen aan onvolwaardigen (oorlogsslachtoffers, zieken, invaliden, ouden van dagen) langs wettelijke weg. Uitbreiding van de vakopleiding.

4. Actieve deelneming van Nederland aan het scheppen van een internationale volkengemeenschap en aan het internationale orgaan dat de vrede en de veiligheid zal moeten waarborgen.

Samenstelling van dit orgaan op grondslag van de gelijkgerechtigdheid aller naties (grote en kleine), waardoor het mogelijk zal zijn een deel der nationale soevereiniteitsrechten te doen opgaan in het internationale orgaan. Geen terugkeer tot de neutraliteitspolitiek.

Blijvende waakzaamheid van en zo nodig strijd tegen alle uitingen van fascisme, waar ter wereld die zich ook vertonen.

Nationalisatie van de wapenindustrie en verbod van particuliere wapenhandel of deelneming door Nederlanders aan buitenlandse ondernemingen op dit gebied.

Economische samenwerking van Nederland met andere landen door middel van daartoe te vormen internationale organen. Coördinatie van de in de verschillende landen bestaande bedrijven en diensten onder oppertoezicht van de internationale organen voor het verwezenlijken van een snelle wederopbouw en van een zo doelmatig mogelijke productie en distributie. Voorrang van de plannen tot internationale regeling van het geldwezen, het transportwezen en de energievoorziening. Bevordering van de regionale samenwerking van economisch bij elkaar behorende gebieden (Europa, Pan-Amerika, het Sowjet-blok, het Brits Imperium).

5. Grondslag voor de toekomstige politieke organisatie van het Nederlandse rijk is de vrije en zelfstandige beslissing van de bevolkingen in de gebiedsdelen. Zelfbestuur, verregaande hulpverlening aan Indonesië door Nederland bij de wederopbouw en de totstandbrenging van een eigen politiek bestel.

6. Verbreding en verdieping van de nationale cultuur. Onderwijs in alle stadia voor iedereen naar gelang van capaciteit; bijdrage in de kosten progressief naar financiële draagkracht.

Vernieuwing van het onderwijssysteem, gericht op praktische vorming en karaktervorming. In aansluiting hierop een vrije jeugdvorming, die alle groepen der Nederlandse maatschappij omvat zonder indeling naar klasse of religie. Daarnaast gelegenheid tot het vormen van bijzondere jeugdorganisaties.

Bevordering van de zinvolle besteding van de vrije tijd.

Open brief aan de Overheid, Werkgevers en Werknemers

(anonym ingezonden stuk voor „De Vlam”, afkomstig van de organisatie-commissie van de I.S.B.).

Na vijf jaren bezetting ligt Nederland verwoest en verslagen in Europa. Onze fabrieken hebben geen machines meer en geen grondstoffen. Wegen, kanalen en bruggen zijn verwoest. De vruchtbaarste delen van het land staan onder water of werden onvruchtbaar. De spoorwegen zijn onbruikbaar en het rollend materiaal werd geroofd. Er is gebrek aan miljoenen huizen, aan scholen en werkplaatsen, aan kleding, schoeisel, voedsel. Een diepgaande verwildering heeft plaats gevonden. Passiviteit heeft de massa geslagen, er heersen arbeids-onlust, gebrek aan verantwoordelijkheid, verdeeldheid, verzwakking van het begrip van mijn en dijn.

Geen vreemde hulp kan ons uit deze toestand verlossen zonder dat wij dieper in de schuld geraken, geen annexaties kunnen het geleden verlies goed maken, geen verheffing van het levenspeil is mogelijk zonder verhoging van de productie. Slechts een algemene uiterste krachtsinspanning van ons gehele volk, slechts een geestdriftige bezielde samenwerking van arbeiders met intellectuelen, van boeren en stadsbevolking kunnen ons uit de chaos bevrijden.

Voor deze algemene inspanning en samenwerking zijn echter dingen nodig, die thans ontbreken.

Nodig is in de eerste plaats het vertrouwen, dat iedere inspanning en ieder offer uitsluitend aan de gehele volksgemeenschap en niet aan enkele winstmakers ten goede komt.

Nodig is de zekerheid, dat bij deze opbouw alle oorlogsmisdadigers, alle collaborateurs en zwarte handelaren alsmede alle reactionaire en asociale elementen uitgeschakeld worden.

Nodig is een zodanig gewaarborgd minimum-levenspeil, dat de arbeider inderdaad lichamelijk en geestelijk gezond met lust zijn werk kan verrichten.

Nodig is dat er met alle oude ambtenarij en sleur gebroken wordt en dat de arbeid niet meer als koopwaar wordt beschouwd en de arbeider niet meer als een onmondige beschouwd wordt in het arbeidsproces, waaraan hij deelneemt.

Nodig is een duidelijk scherp omlijnd plan van wederopbouw, in staat om de geestdrift van de jeugd te wekken.

Nodig is dat allen onmiddellijk te werk gesteld worden, onverschillig van de vraag of dit werk al dan niet kapitalistisch rendeert.

Wij als socialisten zijn bereid de arbeiders tot deze taak van wederopbouw op te roepen en we zullen niet schromen alle groepsegoïsme, arbeidsschuwheid of andere ontaardingsverschijnselen, die een gevolg zijn van de oorlog, te bestrijden overal waar deze het herstel der productie remmen. Wij kunnen en zullen dit echter slechts doen, wanneer we tevens aan de arbeiders de zekerheid kunnen geven dat niet enkel zij, maar in de eerste plaats de draagkrachtigen, offers voor de gemeenschap zullen brengen, dat hun arbeid in de eerste plaats hunzelf en daarmee gelijkgerechtigden politiek en economisch het democratische recht van medezeggenschap zullen verwerven.

We stellen daarom het volgende minimum-program op, dat nodig is een maximum van arbeidsprestatie en geestdrift bij ons volk te wekken:

1. Konsekwente en onmiddellijke zuivering van de gemeenschap van alle collaborateurs, zwarte handelaren en oorlogsmisdadigers van het maatschappelijke leven. Bestrafing van de schuldige elementen volgens normen van gerechtigheid en doelmatigheid.

2. Confiscatie van alle oorlogswinst, socialisatie van alle bedrijven, die voor den vijand of ten nadele van ons volk gewerkt hebben.

3. Verbod van het maken van winst voor alle ondernemingen, die aan de nationale wederopbouw werken.

4. Algemene prijsverlaging der eerste levensmiddelen en goederen waarna op de nieuw verkregen prijsbasis een algemene prijsstop wordt ingevoerd. Nivellering der hoge tractementen en inkomens.

5. Verlenging van de arbeidstijd tot acht uur per dag voor alle regeringsbureaux.

6. Vorming van bedrijfsorganen, belast met het beheer der ondernemingen op de grondslag der economische democratie; deelneming hieraan door de verschillende groepen, die bij de productie zijn betrokken.

7. Samenstelling uit deze bedrijfstakken en opbouw van een toporganisatie, waarin het gehele economisch-democratische stelsel van het bedrijfsleven uitmondt. Actieve inschakeling van deze organisatie in de overheidsleiding van productie en distributie. Doelbewuste hantering van de belastingpolitiek ter nivellering van de inkomensverschillen. Aftapping van een groot deel van het arbeidsloos inkomen en sterk progressieve belasting van alle hogere inkomens. Verhoging van het algemene levenspeil van de sociaal zwakkeren. Verbetering van de sociale voorzieningen; verschaffen van zekerheid van arbeid aan volwaardigen en van inkomen aan onvolwaardigen (oorlogsinvaliden, zieken, invaliden, ouden van dagen). Uitbreiding van vakopleiding. Opheffing bankgeheim.

Wij doen een beroep op alle overheidsorganen, werkgevers en werknemers alsmede op alle socialistische groeperingen, partijen, organisaties of personen de opbouw van de Nederlandse gemeenschap ter hand te nemen door over te gaan alle krachten te coördineren, ten einde een dreigende ondergang van het volk te voorkomen.

99016017